

ENERGOCHŁONNOŚĆ W UKŁADZIE POMPOWYM POMPY GŁĘBINOWEJ

dr Marian Strączyński
niezależny ekspert

Zastosowanie metody dokładnej diagnostyki parametrycznej pracy głębinowego agregatu pompowego w układzie pompowym studni, a więc pomiaru ciśnień wewnątrz i na zewnątrz rurociągu tłoczego specjalną sondą umieszczoną za króćcem tłocznym pompy pod wodą – rys.1 [1], otworzyło zupełnie nowe możliwości w bilansie mocy podczas eksploatacji ujęcia studziennego.

Dokładna znajomość rozdziału mocy pobranej w zasilaniu silnika głębinowego z wyczeniem strat w układzie pompowym oraz wyznaczeniem wartości mocy przeznaczonej na „wtłoczenie się” do odpływu i na podnoszenia stałe wraz z uruchomieniem działania geohydrauliki studziennej umożliwiają precyzyjną ocenę sprawności energetycznej układu pompowego.

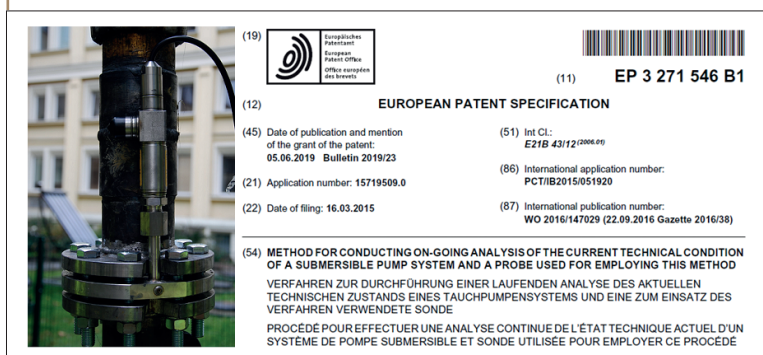
Bilans mocy

Na rys. 2 pokazano 6 podstawowych obszarów – miejsc, w których rozpraszana jest moc pracującego układu pompowego pompy głębinowej w studni ujęcia głębinowego. Zgodnie z patentem

EP3271546_B1 [1] dolna sonda pomiarów ciśnień umożliwia wykonanie dokładnego rozliczenia mocy w układzie pompowym. Posiadając komplet 4 ciśnień z układu [2,3]: p_p – ciśnienie w za króćcem tłocznym pompy (pod wodą), H_H – ciśnienie hydrostatyczne wynikające położenia zwierciadła wody nad sondą, p_1 – ciśnienie przed zasuwą dławiącą, p_2 – ciśnienie na odpływie z układu i wydajność pompy Q oraz znając aktualny pobór mocy czynnej P_e wraz z danymi instalacyjnymi jego budowy L_p – głębokość zabudowy pompy i sondy, D_r – średnica rurociągu tłoczego pompy, możemy wyznaczyć dokładną wartość mocy w 6 charakterystycznych obszarach układu. Obszary te dla wody o temperaturze ca 18°C, $\gamma_e = 1000 \text{ kg/m}^3$, gdy zachowamy jednostki: D_r [m], Q [m^3/h], P_{OD} [kW], P_e [kW], P_{GH} [kW], p_p , H_H , p_1 , p_2 , H_{ST} , L_p [m], umożliwią nam dokładne rozliczenie mocy pobranej w zasilaniu silnika głębinowego. Na rys. 2 pokazano i ponumerowano te miejsca – obszary.

Tak więc [5] dla numeru 1 – przypada strata mocy w agregacie pompowy (silnik + pompa) oraz w zasilaniu (kabel + np. falownik): P_{AZ} . Ta strata mocy zależy od „punktu pracy” pompy na jej charakterystyce $H=f(Q)$, przekroju i długości kabla zasilającego, typu silnika (asynchroniczny – synchroniczny). Użytkownik może wartość traconej mocy P_{AZ} optymalizować zarówno po stronie parametrów pompy (właściwy dobór i regu-

RYS. 1
Specjalna sonda umieszczona za króćcem tłocznym pompy pod wodą

lacja), jak i stosując właściwy przekrój kabla lub też np. silniki synchroniczne.

Numer 2 – dotyczy wielkości strat liniowych w rurociągu tłocznym pompy: P_{SL} . Straty te zależą od średnicy i długości rurociągu oraz od jakości wody (tlenki żelaza, mangan, itp.). Użytkownik może zmniejszyć wartość tych strat – P_{SL} gdy przestrzeżga ograniczenia prędkości przepływu w rurociągu – maks. 2,5 m/s, stosuje przewody „elastyczne” [2] dla wód np. z tlenkami żelaza, podczas wymiany pompy czyści rury tłoczne.

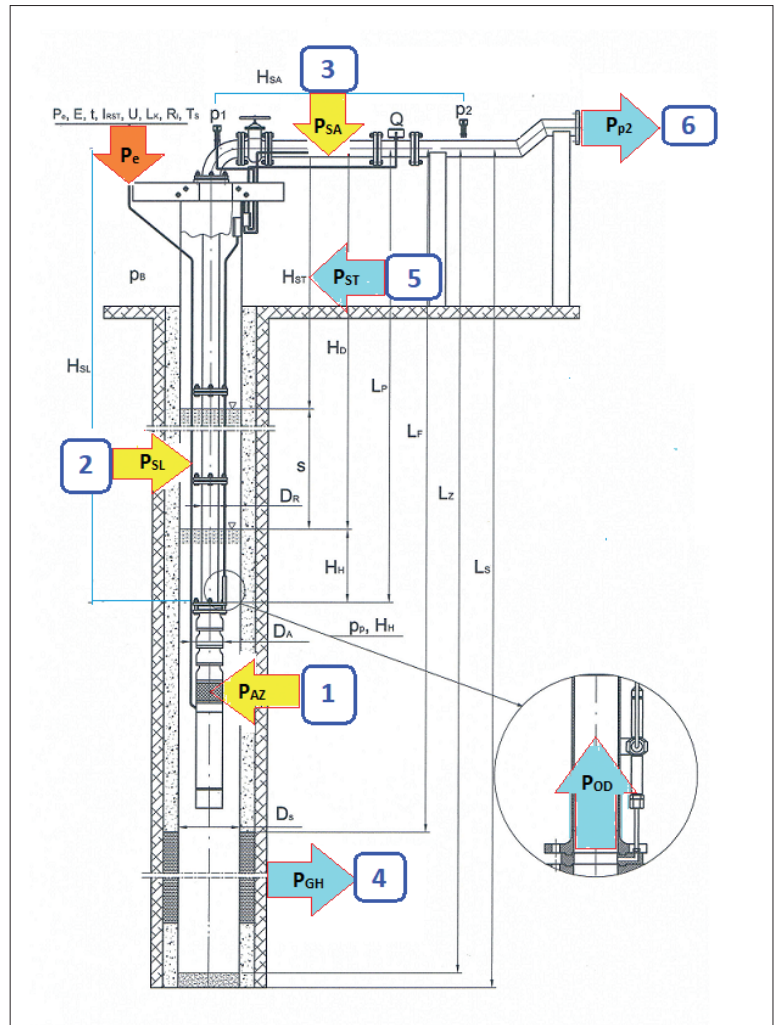
Numer 3 – ograniczenie strat armatury – P_{SA} . Podstawowa zasada – nigdy nie dławić wydajności pompy zasuwą. Kiedy jest taka konieczność, regulować wydajność pompy przy pomocy falownika, a więc zmieniając charakterystykę pompy, a nie układu pompowego [3]. Okresowo należy sprawdzać stan techniczny tzw. klap zwrotnych czy też zaworów i wodomierzy.

Numer 4 – moc zużywana na uruchomienie działania geohydrauliki studni P_{GH} zależy głównie od jej stanu technicznego, jak i jakości zafiltrowania wraz z warstwą przystudzienną. Jakość energetyczną geohydrauliki określa wskaźnik e_{GH} , którego wartość najlepiej, gdy nie przekracza 100 Wh/m^3 . Użytkownik ma pośredni wpływ na moc zużywaną na uruchomienie działania geohydrauliki studni, jednak po jej wyraźnej zmianie może uruchomić działania związane z regeneracją studni lub zdecydować np. o tzw. „bisowaniu” studni. Może też ograniczyć dopuszczalną wydajność studni tak by niewiele przekraczać $e_{GH} = 100 \text{ Wh/m}^3$.

Numer 5 – moc P_{ST} związana z tzw. podnoszeniem stałym związanym z położeniem zwierciadła statycznego wody w studni. Podnoszenie to uzależnione jest od głębokości położenia warstwy wodonośnej. Użytkownik w tym zakresie nie ma możliwości optymalizacji tej części mocy i można przyjąć, że im warstwa płycej tym energetycznie lepiej.

Numer 6 – moc P_{p2} konieczna by pokonać opory na odpływie z układu pompowego i zależy od typu instalacji za układem. Klasycznie można rozróżnić 3 typy odpływu [3], a więc: na sieć, zbiornik lub tzw. „wolny” wypływ. Wartość ta zależy też od odległości np. zbiornika od studni oraz przekroju rurociągu łączącego obiekty. Jeżeli układ pompowy studni pracuje na wspólny rurociąg z innymi studniami ujęcia wartość tej części mocy zależec będzie od oporów „włączania” się układu dla różnych ilości studni.

Przedstawione powyżej metody identyfikacji stanu technicznego studni są sposobami wykorzystującymi najnowsze, patentowane [1,2,3] rozwiązania z zakresu techniki pomiarowej w układach pompowych pomp głębinowych. Dotychczasowe metody pozbawione możliwości dokonywania dokładnego bilansu energii podczas pracy układu pompowego i studni wprowadzały zawsze przybliżenia, które często ukierunkowywały do niewłaściwych wniosków.

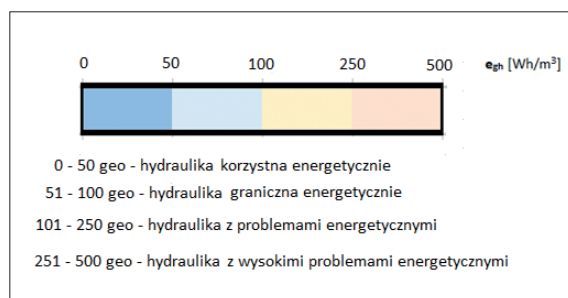

Geohydraulika studni

Gdy wyznaczmy [4] dokładną wartość części mocy P_{GH} [kW] (numer 4) poświęconej na wytworzenie depresji s i podzielimy ją przez wydajność pompy Q [m^3/h] otrzymamy wartość wskaźnika jakości energetycznej geohydrauliki e_{GH} [kWh/m^3]. Po przemnożeniu przez 1000 finalnie otrzymamy wskaźnik e_{GH} w [Wh/m^3].

Trzeba pamiętać, że byty energetyczne układu pompowego i studni są różne choć powiązane wspólnym położeniem zwierciadła wody w studni – H_D i wydajnością pompy – Q . Część mocy w układzie pompowym poświęcona jest na wytworzenie de-

RYS. 2
6 podstawowych obszarów – miejsc, w których rozpraszana jest moc pracującego układu pompowego pompy głębinowej w studni ujęcia głębinowej

RYS. 3
Zakres możliwych zmian współczynnika e_{GH} [Wh/m^3] i orientacyjne nakreślenie przedziałów korzystnych energetycznie

presji w studni i uruchamia działanie geohydrauliki – inaczej ujmując, efekt funkcjonowania układu generuje geohydraulikę do działania wg jej jakości energetycznej. Przekłada się to dalej na znane w hydrogeologii wskaźniki ocen lecz finalnie wartość depresji – s w studni zależy wprost od jakości bytu – studnia. Pompa ze swoim układem pompowym spełnia tu rolę wykonawczą. Po zastosowaniu patentu EP3271546_B1 [1] otworzyła się możliwość dokładnego rozliczania energetycznego oddziaływania między bytami: układ pompowy – studnia. Na rys. 3 pokazano zakres możliwych zmian współczynnika e_{GH} [Wh/m³] i orientacyjnie nakreślono przedziały korzystne energetycznie. Praktycznie można przyjąć, że gdy wskaźnik eGH jest większy od 50-100 [Wh/m³] mamy już do czynienia ze studnią

z problemami energetycznymi, a gdy przekroczy 200-250 [Wh/m³] trzeba się zastanowić, czy taką studnię energetycznie warto eksploatować. Wskaźnik nie określa przyczyn niskiej jakości energetycznej geohydrauliki studni, lecz pomaga użytkownikowi by przeanalizował czy warto dobierać pompę do studni o wysokim zapotrzebowaniu mocy z układu dla danej wydajności studni – Q. Można dobrze dobrać pompę i ocenić pozytywnie jej pracę do wysoko energochłonnej już studni – czasami uszkodzonej (kolmatacja. Itd.). Właśnie e_{GH} dokładnie pomaga taką sytuację zdiagnozować wykorzystując bieżące pomiary lub z pompowań próbnych studni. Na rys. 4 pokazano jak zmienia się wartość wskaźnika dla studni nr 1 z bardzo dobrą energetycznie geohydrauliką, a więc potrzebującą niewielką moc z układu na jej uruchomienie. Pompa pracuje z wydajnością Q = 25 m³/h i dla tej wartości $e_{GH} = 20$ Wh/m³. Po prostym przeliczeniu $P_{GH} = e_{GH} * Q = 500$ W lub 0,5 kW. Taką wartość mocy zużywamy na działanie geohydrauliki – porównywaną do mocy niezbędnej do pokonania strat liniowych w rurociągu. Rys. 5 pokazuje inną studnię – nr 3, która już po uruchomieniu osiąga wskaźnik e_{GH} powyżej 100 Wh/m³, a w punkcie pracy pompy Q = 25 m³/h i $e_{GH} = 160$ Wh/m³ co po przeliczeniu odpowiada mocy 4,0 kW. Gdy porównamy ze studnią nr 1 dla tej samej wartości Q = 25 m³/h, studnia nr 3 zużywa 8 razy więcej mocy na pracę geohydrauliki ! Niewątpliwie użytkownik powinien się zastanowić, czy nie odstawić jej do regeneracji. Współcześnie, nowe metody rozdziału mocy w pracy układów pompowych [1] realizowane są w SPM_{SYSTEM}, gdzie operator systemu znając własne ceny energii może dokładnie zbilansować koszty np. uruchomienia obsługi stanu technicznego studni. Na rys. 6 pokazano fragment ekranu pokazujący dokładne rozliczenie mocy w układzie pompowym. Zestawiono też graficznie oceny: energochłonności układu pompowego oraz stanu jakości energetycznej geohydrauliki studziennej.

Wizualizowany na rys. 6 stan pracy układu pompowego i studni jest w modelach matematycznych systemu oceniony jako pozytywny, tak więc operator nie ingeruje w eksploatację tego ujęcia. Na uwagę zasługuje fakt, że gdy policzymy sprawność energetyczną tego układu otrzymamy wartość $\eta_{UP} = 0,52$, a więc pozytywną przy $e_{GH} = 49$ [Wh/m³].

Warto zauważyć, że gdy porównamy sposób liczenia sprawności układu [2,3] wg wzoru;

$$\eta_{up} = \frac{Q(H_D + p_2)}{367 \cdot P_e}$$

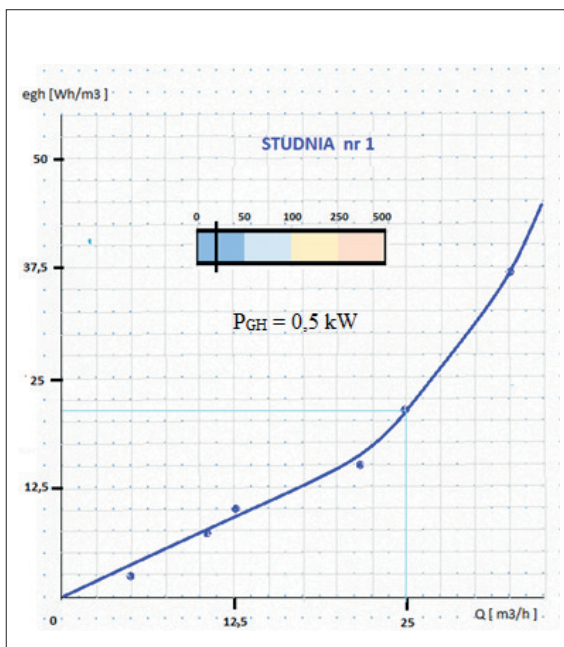
gdzie :

H_D – położenie zwierciadła dynamicznego wody w studni [m],

p_2 – ciśnienie na odpływie z układu pompowego [m],

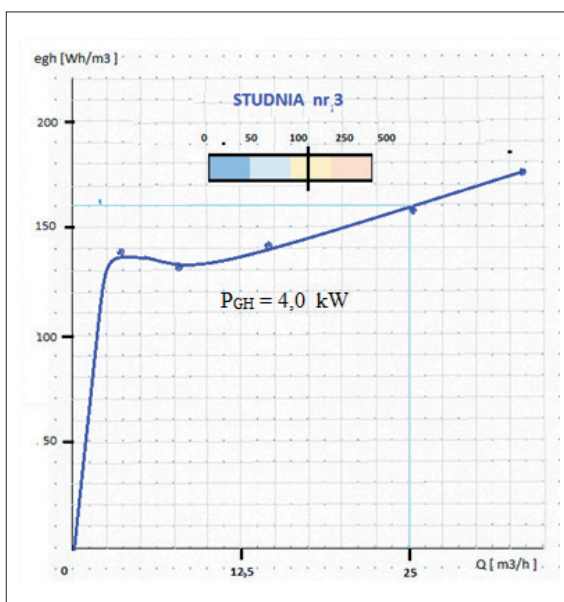
RYS. 4

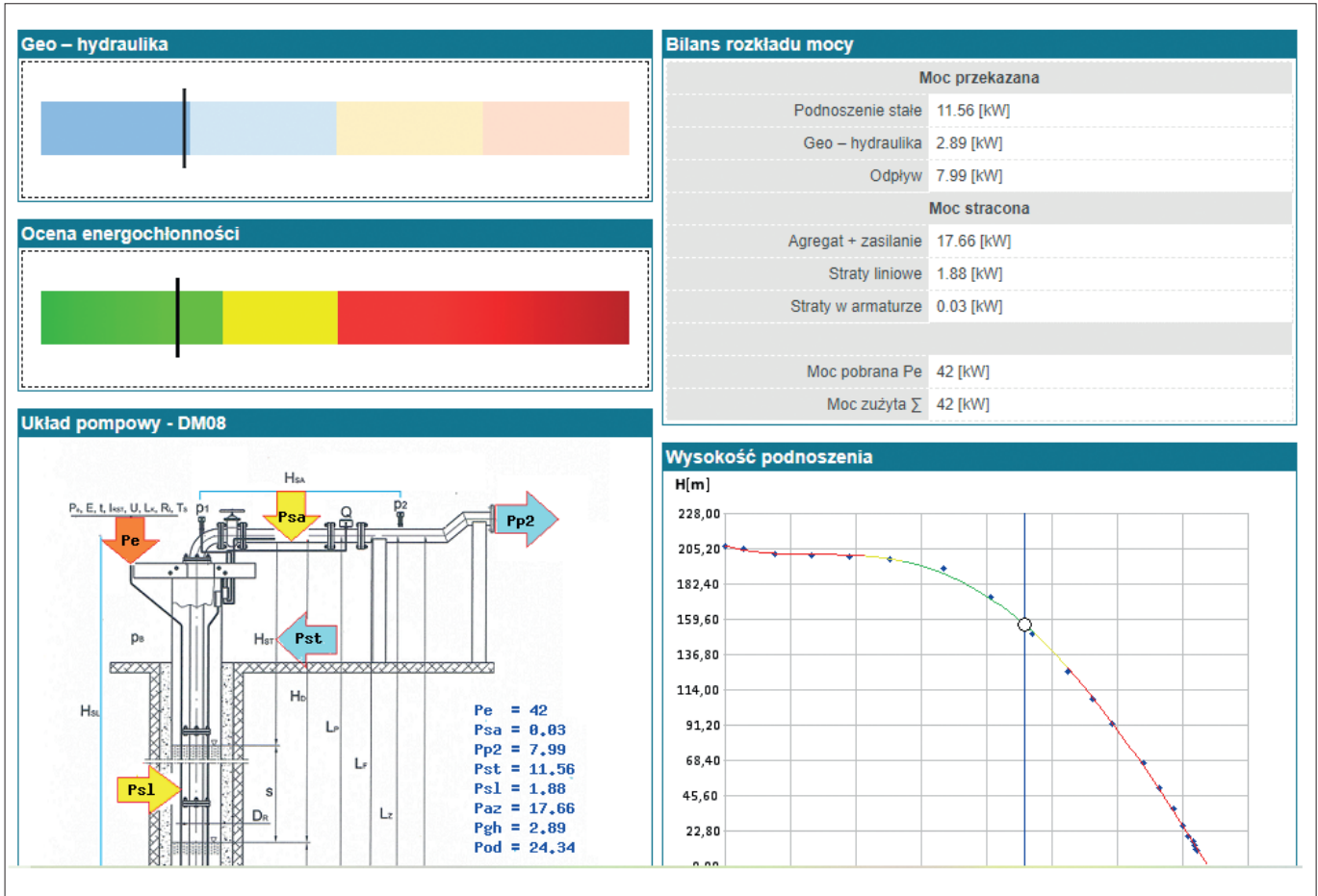
Zmiany wartości wskaźnika dla studni nr 1 z bardzo dobrą energetycznie geohydrauliką

RYS. 5

Studnia nr 3, która po uruchomieniu osiąga wskaźnik e_{GH} powyżej 100 Wh/m³

RYS. 6
Stan pracy układu pompowego i studni oceniany jako pozytywny w modelach matematycznych systemu

P_e – pobór mocy czynnej silnika pompy [kW].
oraz rzeczywiste wartości z bilansu mocy [4]:
 $(P_{p2} + P_{ST} + P_{GH})/P_e$
gdzie :

P_{p2} – moc konieczna by pokonać opory na odpływie z układu pompowego [kW],

P_{ST} – moc związana z tzw. podnoszeniem stałym związanym z położeniem zwierciadła statycznego wody w studni [kW],

P_{GH} – moc zużywana na uruchomienie działania geohydrauliki studni [kW].

Wartości sprawności układu są identyczne.

Wzajemne śledzenie zmian wartości mocy w układzie pompowym otwiera współcześnie zupełnie nowy wgląd w eksploatację ujęcia wód podziemnych.

***

Proste sposoby ocen, które często wystarczały w pobieżnych analizach eksploatacji ujęć nie wymagały współcześnie uznanych opomiarowań studni i w wielu przypadkach brak danych uzupełniany był wskaźnikami z doświadczeń praktycznych. Trzeba wiedzieć, że modele matematyczne optymalizujące działania w eksploatacji ujęć i to zarówno po stronie techniki pompowej czy też hydrogeologii potrzebują danych rzeczywistych z pompowań próbnych, jak też,

z aktualnej pracy studni. Wyniki modelowych ocen eksploatacji [5], wraz z analizą kosztów, umożliwiają podejmowanie optymalnych decyzji w zarządzaniu pracą ujęć. Trzeba wiedzieć, że współczesne działania nie przynoszą już oszczędności na poziomie kilkudziesięciu procent, a jest to kilka lub kilkanaście cennych procent. Współcześnie liczy się trafność i szybkość reakcji, która skutecznie podnosi efektywność i jakość eksploatacji.

Literatura

- [1] Opis patentu EP3271546_B1 – czerwiec, 2019.
- [2] Strączyński M., Urbański P., Solecki J. Pompy głębinowe, Wydawnictwo Seidel – Przywecki, Wydanie I, Warszawa, 2019.
- [3] Strączyński M., Urbański P., Latoń D., Energooszczędna eksploatacja pomp głębinowych, Wydawnictwo Seidel – Przywecki, Wydanie I, Warszawa, 2021.
- [4] Strączyński M., Bilans mocy w układzie pompowym studni ujęciowej, XXIII Konferencja Naukowo – Techniczna, Monografia, PZITS – Częstochowa, 2021,
- [5] Strączyński M., Technika cyfrowa w energooszczędnej eksploatacji pomp i ujęć głębinowych – cz. 4: Zarządzanie w systemowo zorganizowanej eksploatacji pomp i ujęć głębinowych, Pompy Pompownie, 2/2021, październik, Racibórz 2021.